

Skjemainformasjon

Skjema	Norges dokumentarv - nominasjonsskjema
Referanse	1007725
Innsendt	15.06.2016 15:54:54

Sammendrag

Sammendrag

Tittel på dokument(er)/arkiv(er) som nomineres

Olavssekvensen - Lux illuxit letabunda

Sammendrag (maks 3000 tegn)

Dokumentet Olavssekvensen Lux illuxit letabunda er et pergamentfragment der innholdet er en del av messen til feiringen av Olav den Hellige ved Olsok. Pergamentet er skrevet i 15. århundre, mens innholdet - sekvensen - stammer fra slutten av 1100-tallet.

Dokumentet er et av ca 6000 pergamentfragmenter som i sin tid ble skåret opp og gjenbrukt som innbinding av regnskaper som ble sendt fra norske myndigheter til København, vesentlig på 1600-tallet.

Dokumentet består av ett pergamentblad. På begge sider av bladet er det åtte skriftlinjer med et firelinjers notesystem over. På notelinjene er det notert melodi til teksten med kvadratnoter. Teksten går over begge sider av dokumentet. Første bokstav i sekvensen - L - er illuminert med rødt og blått og med et rikt ornament rundt. De øvrige forbokstavene for hver halvstrofe er forstørret og farget røde. Ved sekvensens første linje er det skrevet De stō Olauo i margen.

De to første linjer på framsiden tilhører sekvensen Mane prima sabbati for Maria Magdalenas fest 22. juli. Fra tredje linje begynner så Olavssekvensen Lux illuxit og den fortsetter på hele baksiden. Sekvensen består av åtte strofer i alt, men fragmentet slutter ved siste fire ord av sjette strofe og mangler dermed også sjuende og åttende strofe.

Det er ikke kjent noe annet norsk håndskrift som har de siste strofene med, men ved hjelp av svenske og til dels islandske håndskrifter lar det seg gjøre å rekonstruere også siste del av sekvensen, slik at den kan brukes og framføres i dag. Innholdet beskriver Olav den hellige som triumferende konge og martyr, hans liv og hans indre kamp før det siste avgjørende slaget, og hvordan han trosset hån, frykt, smerter og trusler og utrev sitt folk fra avguderiets villfarelse. Melodien går i mixolydisk toneart, og sekvensen er gjennomkomponert, det vil si at de åtte strofene har hver sin melodi, men innenfor strofe 2-8 blir første halvdel av melodien gjentatt.

Kirkens liturgi var i det store og hele universell, det vil si at den liturgi som ble benyttet i norske kirker helt fra starten av, var europeisk fellesgods som ble innført av utenlandske prester og munkere som kom til Norge i de første generasjonene etter kristendommens innføring på 1000-tallet. Olav ble relativt raskt etter sin død i 1030 helgenkåret - på den tiden var det ikke paven, men de lokale biskoper som foretok helgenkåringen - og årsdagen for hans død og martyrium ble gjenstand for kirkelig feiring i hele Norden og i deler av Nord-Europa.

Og det er i forbindelse med Olsok-feiringen at sekvensen Lux illuxit ble skapt, antagelig i siste halvdel av 1100-tallet. Den norske kirkeprovins ble opprettet i 1152, og sekvensen knytter dermed direkte an til utviklingen av en norsk lokal kirke med lokale helgener og festdager på linje med det øvrige Europa. Sekvensen er også et sjeldent eksempel på tidlig lokalt skapt liturgi i Norge og viser den nære kontakt som eksisterte mellom norsk og europeisk kirkelig liturgi og kirkeliv.

Dokumentet viser også hvor sterkt Olav den hellig, og med ham hele kristningsverket av Norge, sto i folks bevissthet i de første århundrene etter kristendommens innføring i Norge.

Olavssekvensen Lux illuxit letabunda nomineres primært for sitt innhold, sekvensen for feiringen av Olav den helliges festdag. Den representerer for det første kristningen av Norge, men også den middelalderlige feiringen av «Norges evige konge» Olav den hellige. For det tredje er dokumentet et enestående eksempel på dikterisk og musikalsk skaperkraft i en ellers lite dokumentert periode av vår historie.

Opplysninger om søker

Opplysninger om søker

Navn på søker	Riksarkivet
Søkers tilknytning til den nominerte dokumentarven	Eier av dokumentet

Kontaktperson(er)

Navn	Nina Hveem Carlsen
Stilling	Førstearkivar
E-postadresse	nica@arkivverket.no
Telefonnummer	92835537

Fullmaktserklæring

Jeg bekrefter at jeg har fullmakt til å nominere dokumentarven som beskrives i dette nominasjonsskjemaet til Norges dokumentarv

Navn	Øyvind Ødegaard
Stilling	Avdelingsdirektør
Institusjon	Riksarkivet

Identifikasjon og beskrivelse

Identifikasjon og bekskrivelse av dokumentarven

Nøyaktig tittel på dokumentarven, omfang, datering (ytterår) og navn på institusjon/organisasjon som skal stå på et eventuelt diplom

Olavsekvensen "Lux illuxit letabunda"

Et pergamentblad, 28 x 18,7 cm.

Opprinnelig var dokumentet del av en håndskrevet kodeks - syv andre fragmenter fra samme kodeks er bevart. Datering 15. århundre.

Eier er Riksarkivet (NRA, Lat.fragm. 986.8)

Visuell dokumentasjon

- NRA_Lat_frag_986_bak.jpg
- NRA_Lat_frag_986.jpg

Kataloginformasjon/arkivbeskrivelse/arkivreferanse

Proveniens (opprinnelse)

Dokumentet er et pergamentark fra en kodeks fra 15. århundre. Pergamentet ble senere skåret ut og brukt til innbinding av lensregnskap fra Nordlands len 1619. Bruddstykker av samme kodeks er funnet på flere regnskaper fra Nordland og dessuten fra Helgeland og Vesterålen. Det antas derfor at dokumentet har tilhørt en kodeks fra en av kirkene i Nordland.

Lensregnskapet med pergamentinnbindingen ble ekspedert til København, men tilbakeført til det norske Riksarkivet etter 1814. På begynnelsen av 1900-tallet ble de aller fleste av pergamentomslagene i Riksarkivet løst fra sine regnskaper og ble samlet og registrert i en egen samling, NRA, Lat.fragm.

Bibliografi

Georg Reiss: Musikken ved den middelalderlige Olavsdyrkelsen i Norden, Kristiania, 1912

Erik Eggen: The Sequences of the Archbishopric of Nidaros.

Bibliotheca Arnemagnæana. vol. 21, 22. København 1968

Åslaug Ommundsen: Books, Scribes and Sequences in medieval Norway, Bergen 2007

Støtteerklæringer

Støtteerklæring

- NRA_Lat_frag_986_bak.jpg
- NRA_Lat_frag_986.jpg

Juridiske forhold

Juridiske forhold

Hvem eier dokumentarven? Oppgi navn og kontaktinformasjon.

Navn	Riksarkivet
Adresse	Postb. 4013 Ullevål Stadion, 0806 Oslo
Telefon	22022600
E-post	riksarkivet@arkivverket.no

Hvem forvalter dokumentarven? Oppgi navn og kontaktinformasjon.

Navn	Riksarkivet
Adresse	Postb. 4013 Ullevål Stadion, 0806 Oslo
Telefon	22022600
E-post	riksarkivet@arkivverket.no

Tilgang

Vil det være faktorer som begrenser offentlig tilgang til dokumentene? Beskriv dem i så fall nedenfor.

Dokumentet er digitalisert og er tilgjengelig på Digitalarkivet. Dokumentet oppbevares i spesialmagasin i Riksarkivet, og kan lånes ut på lesesalen etter søknad. Grunnet gamle dokumenters generelle sårbarhet, begrenses den fysiske bruken av dokumentet. Riksarkivet er juridisk eier av dokumentet.

Opphavsrett

Beskriv den opphavsrettslige statusen til dokumentarven.

Det knytter seg ingen opphavsrett til dokumentet.

Vurdering opp mot utvelgelseskriteriene

Vurdering opp mot utvelgelseskriteriene

Autentisitet

Dokumentet er antatt å ha tilhørt et missale og er skrevet ned i det 15. århundret. Det er også bevart et lite antall pergamentbiter fra samme kodeks, men med innhold som knytter seg til andre deler av kirkens liturgi.

Den første og grundigste gjennomgang og analyse av dokumentet ble foretatt av organist og musikkforsker Georg Reiss som skrev sin doktoravhandling "Musiken ved den middelalderlige Olavsdyrkelse i Norden" i 1912.

Nasjonal betydning

Dokumentet er et av få rester etter håndskrevne liturgiske bøker fra middelalderen. I tillegg er det et nasjonalt skapt kirkelig dokument, noe som er enda sjeldnere bevart fra den tiden. Som et tredje punkt er det et dokument skapt til ære for og til feiringen av vårt lands vernehelgen, han som etter tradisjonen kristnet Norge, og er dermed av spesiell verdi for vår kulturarv.

Tilleggs-kriterier

Dokumentenes nasjonale betydning må bli bekreftet gjennom ett eller flere av disse kriteriene

Tid

Lux illuxit er knyttet direkte til Norges tidligste kirkehistorie. På 1100-tallet ble den norske kirkeprovins etablert, og sekvensen, som ble skrevet mot slutten av århundret, knytter innholdsmessig direkte an til kristningen av Norge. Kristendommens innføring i Norge ga en av de sterkeste omveltningene i norsk kultur og åndsliv. Dokumentet representerer dette tidskiftet i vår historie.

Sted

Olavssekvensen handler om en norsk konge og om hendelser som foregikk i Norge og mer bestemt i Trøndelag. Den lokale tilknytningen til en helgen og til en helgenfest plasserte kirken og liturgien i folkets eget miljø og bidro dermed til å knytte kristendommen til det lokale, til stedet.

Teksten i Olavssekvensen omhandler nokså konkret kong Olav og hans indre kamp og seier, og dette er bakgrunnen for at man med nokså stor sikkerhet kan si at den er skrevet av en nordmann eller i hvert fall en som var lokalkjent i Norge og kjente historien om Hellig Olav godt.

Mennesker

Mye av det som ble brukt i liturgien i norske kirker var skapt i andre land, men brakt til Norge sammen med kristendommen. Helt fram til reformasjonen var den liturgiske innflytelsen fra utlandet betydelig. Olavssekvensen derimot, er noe så sjelden som et norsk liturgisk produkt fra middelalderen, det ble laget i Norge spesielt til en norsk helgenfest og til bruk primært i norske menigheter ved Olavs festen rundt 29. juli.

Olavsdyrkelsen spredte seg imidlertid til Skandinavia, England og nordlige deler av Europa og med det fulgte også liturgien som dermed ble spedt ut over landets grenser. Dokumentet er et godt eksempel på den aktivitet og skaperkraft som eksisterte i middelalderens kirke i Norge og et av få eksempler på liturgisk påvirkning fra Norge og til Europa forøvrig.

Dokumentet er også et vitnesbyrd om hva som faktisk ble sunget i middelalderens Norge. Den folkelige musikken, som ikke ble nedskrevet, har vi ingen mulighet til å gjenskape, men Olavssekvensen er et sjeldent eksempel på hva vanlige folk kunne høre og syngte i kirken på 11-1200-tallet og gir dermed et unikt glimt inn i middelaldermenneskenes musikkopplevelser og musikktilfang.

Emne og tema

Olav den hellige var etter tradisjonen den kongen som kristnet Norge og hadde med det en enorm betydning for Norges befolkning i flere hundre år etter sin død. Han ble referert til som Norges evige konge (Rex perpetuus Norvegiæ), og både kirkelige og verdslige krefter påberopte seg hans tradisjon for å legitimere sin makt overfor befolkningen.

På den måten faller dokumentet rett inn i den olavsdyrkelsen som startet året etter hans død og varte til lenge etter reformasjonen, og på sett og vis er levende den dag i dag: St. Olav er Norges nasjonal helgen, vernehelgen, og Olavs martyrkors pryder både riksvåpenet og den norske kirkes våpen.

Form og stil

Sosial, åndelig eller kulturell verdi

Olavssekvensen er et viktig dokument også for mennesker i dag. Den opprinnelige latinske teksten er oversatt og brukes i både den norske og i den katolske kirke som salme. I den katolske kirke blir Lux illuxit også brukt liturgisk i sin opprinnelige latinske form ved Olsokfeiringen. Olavssekvensen er blant de tidligste elementene i den levende liturgiske tradisjonen fra gregorianikken og fram til i dag.

Utfyllende opplysninger

Utfyllende opplysninger

Sjeldenhet

Dokumentet er det mest omfattende manuskriptet i Norge fra denne tidsepoken som inneholder tekst og melodi til Olavsekvensen. Her i landet fins fire små fragmenter med deler av dette innholdet. Sekvensen var imidlertid utbredt i middelalderen, og særlig i Sverige finnes det flere kilder til større og mindre deler av tekst og musikk.

Integritet

Dokumentet var del av en kodeks, en håndskrevet bok, men ble skåret ut av boka en gang på 1600-tallet for å gjenbrukes som forsterkning på innbindingen av et lensregnskap. Dette ble for øvrig gjort i stort omfang over hele Europa. Det er notert KM i marginen - antas å være gjort sekundært, og dessuten ble det i Riksarkivet notert nederst på framsiden hvilket regnskap det har vært innbundet på da det ble fjernet fra sin sekundære proveniens.

Representativitet

Konsultasjon og samtykke

Konsultasjon og samtykke

Har dokumentarvens eier(e) og forvalter(e) blitt orientert om og godkjent nominasjonen?

Ja

Vurdering av risiko

Vurdering av risiko

Gi en beskrivelse av i hvor stor grad den nominerte dokumentarven er truet.

Det nominerte dokumentet er lite truet. De miljømessige forholdene i Riksarkivets lokaler er gode. Selve dokumentet er i god stand. Dokumentet er digitalisert, og dermed vil ikke informasjonsinnholdet gå tapt, selv om dokumentet går tapt.

Bevaringsplan

Bevaringsplan

Inngår dokumentarven i en bevaringsplan?

Nei

Hvis ja, last opp et sammendrag av bevaringsplanen. Hvis nei, last opp opplysninger om de nåværende bevaringsforholdene og forvaltningen av dokumentarven.

Vedlegg

- NRA_Lat_frag_986_bak.jpg
- NRA_Lat_frag_986.jpg

Resultat og tilleggsinformasjon

Resultatet av nominasjonen og ev. tilleggsinformasjon

Hva ønsker din institusjon å oppnå ved å få dokumenter innskrevet i Norges dokumentarv? Kom med eventuell tilleggsinformasjon som støtter en innskriving i Norges dokumentarv.

Riksarkivet ønsker å få oppmerksomhet rundt arkivenes betydning som dokumentasjon av vår felles historie og kultur, og skape økt oppmerksom om Riksarkivet. Videre ønsker vi å gjøre det nominerte dokumentet kjent for allmennheten fordi det dokumenterer handlinger og tanker fra en tid der lite er bevart av skriftlige kilder.